

LEENA ROMU

Suomalainen sarjakuva ajan kuvana ja kommentoijana

Piirretty kuva voi pelkistää, kärjistää, liioitella ja paljastaa. Se on tehokas viestinvälittäjä. 1900-luvun alun satiiristen lehtien pilakuvat esittelivät karikatyyrisiä hahmoja eri kansanosista ja rakensivat stereotyyppjeä. Nykyään sarjakuvablogeissa kerrotaan tarinoita minuudesta. Tampereen yliopistossa maaliskuussa järjestetyssä Tampere Kuplii Goes Academic -seminaarissa tarkasteltiin pilakuvien historiaa sekä kotimaisen nykysarjakuvan ilmiöitä ja kerronnan keinoja.

Seminaarin teemana ja koko Tampere Kuplii -festivaalin punaisena lankana oli Suomen 100-vuotisjuhlavuoden hengessä ”Sarjakuvan Suomi”. Populaarin sarjakuvafestivaalin keskelle luotu seminaari täyttää jo kymmenen vuotta: sitä alettiin järjestää vuonna 2007, vain vuosi festivaalin perustamisen jälkeen. Tampere Kuplii ry:n puheenjohtaja Kyösti Koskela kertoo tapahtuman syntyneen ihmetyksestä, että Suomesta uupuu foorumi sarjakuvan tutkimukselle. Historiansa aikana seminaarissa on tehty näkyväksi niin kotimaista kuin ulkomaista sarjakuvaa ja sen yleisö on koostunut yliopisto-opiskelijoiden lisäksi sarjakuvantekijöistä, -tutkijoista ja -harrastajista.

Ensimmäisenä esitelmänä kuultiin Tampereen yliopiston kirjallisuustieteen professori Sari Kivistön johdatus 1900-luvun alun satiirisiin pilalehtiin. Yleensä lehdet julistivat poliittisesti hyvinkin vahvoja kantoja ja pilakuvien tehtävänä oli mahdollisimman nasevien ja purevien näkemysten esittäminen. Parhaimmillaan tuhansia lukijoita keränneet pilalehdet rakensivat kuvia suomalaisuudesta. Voimakas vastakkainasettelu näkyi porvariston ja työläisten kuvauksessa – molemmille oli omat karikatyyriset esitystapansa riippuen lehden poliittisesta linjasta.

Pilalehdet yhdessä aikakauslehdistön kanssa loivat pohjan, jolle suomalainen sarjakuva alkoi kehkeytyä. Suomen Sarjakuvamuseo -hankkeella on tärkeä tehtävä kotimaisen sarjakuvahistorian säilyttämisessä. Hankkeen toiminnanjohtaja ja Sarjakuvamuseo ry:n sihteeri Laura Kokko kertoi tavoitteiksi kotimaisen sarjakuvan historian keräämisen, tallentamisen ja tutkimisen. Viime vuoden lopulla hanke esimerkiksi otti huomaansa suomalaisen sarjakuvan parissa huomattavan uran tehneen Veikko ”Joonas” Savolaisen (1929–2016) mittavan elämäntyön. Monipuolinen ja toimielias Savolainen muistetaan erityisesti kahdesta pitkään sanoma- ja aikakauslehdissä ilmestyneestä sarjakuvastaan, Joonaksesta (1950–1972) ja Unto Uneksijasta (1966–2010).¹

Tilojen puute vaivaa Sarjakuvamuseo-hanketta, eikä kaikkea haluttua materiaalia voida vastaanottaa. Lisäksi aika on originaaleille armoton: paperi haurastuu ja muste haalistuu, joten tarvetta digitoimiseen olisi. Omia haasteitaan asettavat niin ikään arkistoitavat esineet: koelmiin on otettu originaalien lisäksi taiteilijoiden uran kannalta keskeistä esineistöä työpöydästä tennismailaan.

Historiallista näkökulmaa täydensivät nykysarjakuvan ilmiöihin keskittyvät esitelmät. Piirretty kuva on vuosituhansia vanha väline ja internetin myötä sen viesti tavoittaa laajoja yleisöjä yhä nopeammin. Kuvat liikkuvat, mutta ongelmaksi saattaa muodostua muuttuvien kontekstien aiheuttama merkitysten häilyvyys ja vastaanototapoja määrittävät kulttuurierot. Jakamisen ja julkaisemisen vaivattomuus mahdollistavat kuitenkin myös vertaisverkostojen syntymisen, mistä esimerkkinä vaikkapa sarjakuvamuotoiset blogit.

Henkilökohtaiseen elämään, terveyteen, seksuaalisuuteen ja sukupuoli-identiteettiin liittyvät kysymykset saavat sarjakuvablogeissa visuaalisen muodon. Jyväskylän yliopiston tutkijatohtori Katja Kontturi ja sarjakuvataiteilija Viivi Rintanen esittelivät yhteistyöprojektiaan, jossa he tutkivat sarjakuvabloggausta. Oman itsensä piirtäminen kerta toisensa jälkeen tekee blogeista välineen itsereflektiolle, etäisyyden ottamiselle ja luovuudelle.

Seminaariesitelmien aiheet saivat jatkoa Tampere Kuplii -festivaalin viikonloppuohjelmassa, jossa sarjakuvan ystävää ilahduttivat esimerkiksi uutiset historian hämäriin jääneiden kotimaisten sarjakuvien uusintajulkaisuista. Pinnalle nousi myös nykysarjakuvan kyky piirtää esiin siirtolaistarinoita ja sukupuolen moninaisuutta.

Viite & Kirjallisuus

- 1 Ks. Ville Hänninen, Etsitään sarjakuvapiirtäjiä! *Sarjainfo* 4/2016, 14–21.